

راهنمای تهیه پروپوزال

۱- بیان مسأله اساسی تحقیق

همانطور که از نام این قسمت برمی آید در آن باید مسأله (یا سوال) اصلی تحقیق بطور مشخص، صریح و شفاف بیان گردد. پاراگراف یا جمله آخر بیان مسأله به ارائه صریح و شفاف مسأله اصلی تحقیق اختصاص دارد. نمونه‌ای از پاراگراف یا جمله آخر بیان مسأله می‌تواند به صورت زیر باشد:

"بنابراین با توجه به مباحث مطرح شده در فوق و علایق / تجربیات محقق این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سوال است که....."

توجه داشته باشید که سؤال اصلی تحقیق مستخرج از عنوان تحقیق است. به عبارت دیگر عنوان تحقیق یک گزاره خبری است که اگر آن را به صورت سؤالی مطرح کنیم سوال اصلی تحقیق پدیدار می‌شود.

حال آن "مباحث مطرح شده در فوق" که در پاراگراف یا جمله آخر بیان مسأله آمده است شامل چه مباحثی می‌باشد. به عبارتی پاراگرافها یا جملات ماقبل آخر بیان مسئله به طرح چه موضوعاتی می‌پردازد.

بیان هر مسئله اصلی تحقیق باید بر مبنای شناسایی شکاف تحقیقاتی باشد. یعنی محقق باید در پاراگرافها و جملات ماقبل آخر بیان مسأله با مرور مختصر ادبیات تحقیق مشخص نماید دیگر محققین چه کارهایی در قلمرو تحقیق انجام داده‌اند و چه کارهایی انجام ندادند. این فاصله را "شکاف تحقیقاتی" می‌نامیم که محقق در پی پیمودن و پر کردن آن است. شکاف تحقیقاتی می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

- متغیری که در تحقیقات قبلی نادیده گرفته شده است.

- رابطه‌ای (بین متغیرها) که در تحقیقات قبلی نادیده گرفته شده است.

- روش تحقیق خاصی که در تحقیقات قبلی مورد استفاده قرار نگرفته است.

- ابزار جمع آوری داده خاصی که در تحقیقات قبلی مورد استفاده قرار نگرفته است.

- ابزار تجزیه تحلیل خاصی که در تحقیقات قبلی مورد استفاده قرار نگرفته است.

- مورد مطالعاتی خاصی که در تحقیقات قبلی بر روی آن کار صورت نگرفته است.

- مقایسه بین موردهای مطالعاتی که در تحقیقات قبلی انجام نشده است.

- مقایسه بین نتایج تحقیق در طول زمان که در تحقیقات قبلی انجام نشده است.

خلاصه آن که در این قسمت از پروپوزال محقق باید حداقل در ۳ یا ۴ صفحه با مرور مختصر ادبیات تحقیق شکاف تحقیقاتی موجود را شناسایی کند و بر مبنای آن سوال اصلی تحقیق خود را بیان نماید. این سوال اصلی خود موجب انکشاف بقیه مراحل تحقیق شامل گزاره‌های تحقیق، روش تحقیق و... خواهد بود.

۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

در این قسمت باید چیزی نوشت که خواننده را به اهمیت و ضرورت تحقیق آگاه کند. یعنی پس از خواندن این قسمت با خود بگوید "این تحقیق باید انجام شود". از اصلی‌ترین دلایل اهمیت و ضرورت یک تحقیق می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- شکاف تحقیقاتی موجود

- مدل نوآورانه ارائه شده در تحقیق برای پاسخگویی به شکاف تحقیقاتی موجود.

- میزان نیاز به موضوع در سطوح مختلف

- فواید احتمالی نظری و عملی آن

۳- مرور ادبیات و پیشینه تحقیقات انجام شده (داخلی و خارجی)

همان‌طور که از عنوان برمی‌آید این قسمت خود شامل دو بخش مرور ادبیات و پیشینه تحقیقات انجام شده است.

الف) مرور ادبیات:

در این زیربخش محقق باید کلیه متغیرهای موجود در تحقیق را بطور مختصر در قسمت‌های جداگانه توضیح و تشریح نماید. این توضیح و تشریح می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

- تعریف متغیر
- ارائه و تشریح مولفه‌های متغیر
- عوامل اثرگذار یا اثرپذیری از متغیر
- موارد مورد اختلاف محققین در خصوص متغیر
- دیگر موارد مورد بحث در ادبیات تحقیق پیرامون متغیر

ب) پیشینه تحقیقات انجام شده (داخلی/خارجی)

این زیربخش خود شامل دو بخش پیشینه تحقیقات انجام شده داخلی و پیشینه تحقیقات انجام شده خارجی است که می‌بایست به طور مجزا ارائه شوند.

محقق باید در دو بخش مجزا (داخلی/خارجی) مقالات مرتبط با موضوع تحقیق را از سنوات گذشته تا سال انجام تحقیق مطالعه و به طور مختصر ارائه نماید.

نحوه ارائه این بخش می‌تواند به صورت زیر باشد:

"حسینی و همکاران(۱۳۹۶) در تحقیقی تحت عنوان..... به شناسایی عوامل موثر بر..... پرداختند. آن‌ها با استفاده از ابزار..... به جمع‌آوری داده مبادرت کردند. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش..... تجزیه تحلیل شد. در نهایت محققین نتیجه‌گیری کردند که....."

راهنمایی آن که، برای تهیه این بخش می‌توانید از قسمت خلاصه و نتیجه‌گیری و پیشنهادات مقالات و پایان‌نامه‌ها استفاده نمایید.

هدف از مطالعه و ارائه پیشینه تحقیقات انجام شده چیست؟ مهمترین هدف از این بخش شناسایی دوباره و دقیق‌تر شکاف تحقیقاتی است یعنی در انتهای این بخش حتما باید یک نتیجه‌گیری داشت و آن همان شکاف تحقیقاتی است.

برای راحتی و درک بهتر نتیجه حاصل از پیشینه و شکاف شناسایی شده می‌توان در پایان هر بخش داخلی و خارجی جدولی تحت عنوان خلاصه تحقیقات انجام شده داخلی و خلاصه تحقیقات انجام شده خارجی تهیه کرد. نمونه‌ای از این جدول که می‌تواند با توجه به رشته و سلیقه محقق مورد بازنگری قرار گیرد به صورت جدول (۱) است:

جدول(۱): نمونه‌ای از جدول خلاصه تحقیقات انجام شده

ردیف	عنوان تحقیق	محقق	سال	متغیرهای مورد بررسی	مورد مطالعاتی	روش جمع‌آوری داده	روش تجزیه و تحلیل داده	نتایج تحقیق	محدودیت‌های تحقیق	یافته‌های نظری حاصل از تحقیق

پس از ارائه این جدول می‌توان از آنها نتیجه‌گیری کرد. این نتیجه همان شکاف تحقیقاتی است. توجه داشته باشید شکل، جدول و نمودار حتماً باید شماره داشته باشد و در متن هم به آن شماره ارجاع داده شود. شماره جدول در بالای جدول و شماره شکل و نمودار در پایین آن‌ها آورده شود.

۴- جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق

اصلی‌ترین نوآوری هر تحقیق پر کردن شکاف تحقیقات شناسایی شده است.

۵- گزاره‌های تحقیق (اهداف، سوالات و فرضیات تحقیق)

گزاره‌های تحقیق شامل اهداف تحقیق، سوالات تحقیق و فرضیات تحقیق است.

- گزاره‌های تحقیق رابطه یک به یک با هم دارند. یعنی تحقیقی که چهار هدف دارد حتماً چهار سؤال تحقیق دارد و اگر دارای فرضیه باشد حتماً چهار فرضیه دارد.

- هدف، سؤال و فرضیه کاملاً شبیه هم هستند. تنها تفاوت آنها در نوع بیان آنهاست. هدف و فرضیه بصورت جمله خبری و سؤال بصورت جمله پرسشی بیان می‌شود.
- توجه داشته باشید این گزاره‌ها مستخرج از بیان مسأله اساسی تحقیق (سؤال اصلی تحقیق) هستند. یعنی شکاف تحقیقاتی ← عنوان تحقیق ← بیان مسأله اساسی تحقیق ← اهداف، سؤالات و فرضیات تحقیق
- سؤالات تحقیق را به نوعی مطرح نکنید که پاسخ آنها از قبل مشخص باشد پاسخ سؤالات تحقیق در انتهای تحقیق مشخص می‌گردد.
- فرضیه حدسی زیرکانه در خصوص پارامتر مورد بررسی جامعه مورد بررسی تحقیق است. فرضیات تحقیق در انتهای تحقیق با استفاده از روش‌های آماری تأیید یا رد می‌گردد. بنابراین فرضیه در تحقیقاتی مطرح است که می‌خواهند برای پاسخگویی به سؤالات تحقیق از ابزارهای آمار استنباطی استفاده نمایند.
- فرضیات (Hypotheses) تحقیق را با مفروضات تحقیق (Assumptions) اشتباه نگیرید. مفروضات تحقیق جزو گزاره‌های تحقیق نمی‌باشد. مفروضات تحقیق را می‌توان هنگام ارائه مدل تحقیق بیان نمود.

۶- تعریف متغیرها (مفهومی و عملیاتی) و واژه‌ها و اصطلاحات فنی و تخصصی

متغیرهای تحقیق باید به صورت مفهومی و عملیاتی تعریف گردند:

- الف) **تعریف مفهومی** (صوری) تعریف کتابخانه‌ای است. یعنی محقق با مراجعه به متون علمی تحقیق یا دایره المعارف‌ها و فرهنگ لغات تخصصی یک تعریف جامع و بروز از متغیر تحقیق ارائه می‌نماید. جهت ارائه این تعریف حتماً به رفرنس مورد استفاده ارجاع دهید.
- ب) **تعریف عملیاتی** یعنی چگونگی اندازه‌گیری متغیر. این تعریف فرایند مؤلفه‌بندی متغیر تا جایی است که بتوان آن را اندازه‌گیری کرد.

۷- شرح کامل روش تحقیق

در اینجا محقق باید روش تحقیق خود را از جهات مختلف مشخص نماید:

الف) جهت‌گیری‌های پژوهش^۱

- **تحقیق بنیادی**^۱: جهت‌گیری اصلی این نوع تحقیقات، افزودن به مجموعه کلی دانش بشری در یک حوزه خاص است. یعنی ایجاد دانش بیشتر و درک بهتر پدیده‌ها به گونه‌ای که بر اساس نتایج تحقیق، بتوان تئوری‌هایی بنا نمود.
- **تحقیق کاربردی**^۲: جهت‌گیری اصلی این نوع تحقیقات، حل یک مشکل یا پاسخ به یک سوال متداول و معمول در قلمروی تحقیق است. در اینجا دانش حاصله از پژوهش‌های بنیادی در عمل بکار گرفته می‌شود. در قلمروی تحقیق است. یعنی پژوهش به قصد کاربرد نتایج یافته‌هایش برای حل مشکلات یا پاسخ به سؤالات متداول انجام می‌شود.
- **تحقیق ارزیابی**^۴: جهت‌گیری اصلی این نوع تحقیقات بررسی اثرات پیشنهادات و توصیه‌های تحقیقات کاربردی است.

ب) اهداف پژوهش^۵

- هدف (ماهیت) پژوهش متکی به مراحل پیشرفت دانش در قلمروی آن پژوهش است.
- **مطالعه اکتشافی**^۶: زمانی یک پژوهش به صورت اکتشافی انجام می‌شود که در مورد وضعیتی که با آن روبرو هستیم آگاهی بشری زیادی وجود ندارد. در چنین مواردی نیاز است برای آشنایی با پدیده‌های موجود در وضعیت مورد نظر، مطالعه وسیعی انجام شود. زمانی که اطلاعات حاصل

^۱ Research Orientations

^۲ Basic Orientation

^۳ Applied Orientation

^۴ Evaluative Orientation

^۵ Purpose of Study

^۶ Exploratory Study

از بررسی‌های اکتشافی جمع‌آوری و تحلیل شد تئوری‌هایی تدوین می‌شوند و فرضیه‌هایی شکل می‌گیرند که می‌توان از آن‌ها برای ادامه پژوهش استفاده کرد. مطالعات اکتشافی برای پیشبرد دانش از طریق نظریه‌پردازی حائز اهمیت است.

- **مطالعه توصیفی**^۷: بررسی توصیفی به منظور تعیین و توصیف ویژگی‌های متغیرهای در یک وضعیت انجام می‌شود.
- **آزمون فرضیه‌ها**^۸: در آزمون فرضیه‌ها، پژوهش از توصیف صرف متغیرها فراتر می‌رود. این مطالعات معمولاً تلاش می‌کنند تا ماهیت روابط خاص را تبیین کنند.

ج) استراتژی‌های پژوهش^۹

پیمایش^{۱۰}: محقق بدون دستکاری و کنترل متغیرهای تحقیق به توصیف یک متغیر یا ارتباط بین چند متغیر می‌پردازد. در چنین تحقیقی به هیچ‌عنوان به دنبال اثبات رابطه علی بین متغیرها نمی‌باشیم و تنها به وجود یا عدم وجود رابطه همبستگی بین متغیرها اذعان می‌شود

آزمایش^{۱۱}: محقق با دستکاری و کنترل متغیرها به دنبال تبیین رابطه علی بین آنها است.

در تحقیقات علوم انسانی علاوه بر استراتژی‌های فوق می‌توان از استراتژی مطالعه موردی^{۱۲}، تئوری مفهوم‌سازی بنیادی^{۱۳}، مردم‌نگاری^{۱۴}، اقدام-پژوهی^{۱۵}، و..... نیز نام برد. این استراتژی تحت پارادایم تحقیقات کیفی^{۱۶} دسته‌بندی می‌شود.

۹- متغیرهای مورد بررسی در قالب یک مدل مفهومی

مدل مفهومی یا چهارچوب نظری شبکه‌ای از روابط بین متغیرهای مورد بررسی تحقیق است. این مدل مبنایی است که پژوهش بر اساس آن تا انتها به پیش می‌رود. متغیر پدیده‌ای است که می‌تواند ارزش‌های متفاوت و مختلف به خود بگیرد. انواع متغیرها بر اساس جایگاه آنها در مدل مفهومی می‌تواند شامل متغیر مستقل، وابسته، میانجی، تعدیل‌گر، مداخله‌گر و کنترلی باشد.

- در تحقیقاتی که از استراتژی‌های پیمایشی و آزمایشی استفاده می‌کنند ارائه مدل مفهومی در قالب یک شکل با توجه به توضیحات فوق ضروری است.
- در تحقیقات حوزه علوم انسانی که از استراتژی‌های تحقیقات کیفی استفاده می‌کنند معمولاً ارائه مدل مفهومی در ابتدای تحقیق امکان‌پذیر نمی‌باشد. در چنین مواردی می‌توان مراحل انجام آن استراتژی و یا مدل پایه ابتدایی موضوع تحقیق را ارائه نمود.
- در تحقیقاتی که به مدل‌سازی / بهینه‌سازی ریاضی می‌پردازند ارائه مدل پایه ریاضی ضروری است. در چنین تحقیقاتی نوآوری تحقیق می‌تواند یا بر روی مدل یا بر روی روش حل مدل باشد که باید مشخص گردد.

۱۰- شرح کامل روش و ابزار گردآوری داده‌های تحقیق

- روش گردآوری داده‌ها می‌توانند شامل روش کتابخانه‌ای و میدانی باشد.
- روش کتابخانه‌ای معمولاً برای جمع‌آوری داده‌های دست دوم (داده‌هایی که توسط دیگر محققین ایجاد شده است) یعنی مرور ادبیات و پیشینه تحقیقات انجام شده بکار می‌رود.

^۷ Descriptive Study

^۸ Hypothesis Testing

^۹ Research Strategies

^{۱۰} Survey

^{۱۱} Experiment

^{۱۲} Case Study

^{۱۳} Grounded Theory

^{۱۴} Ethnography

^{۱۵} Action Research

^{۱۶} Qualitative Research

- روش میدانی معمولاً برای جمع‌آوری داده‌های دست اول (داده‌هایی که توسط محقق ایجاد می‌شوند) بکار می‌رود. از این داده‌ها برای پاسخگویی به سوالات تحقیق، تایید یا رد فرضیات تحقیق و دستیابی به اهداف تحقیق استفاده می‌شود. این روش‌ها شامل مشاهده، مصاحبه، پرسش‌نامه، مطالعه اسناد مدارک، روش‌های فرافکنی و فنون تداعی کلمات و... است.

۱۱- جامعه آماری و طرح نمونه‌گیری

جامعه آماری مجموعه‌ای از چیزها هستند که حداقل دارای یک صفت مشخصه هستند. صفت مشخصه ویژگی است که یک سری از چیزها را به هم متصل می‌کند و از بقیه چیزها جدا می‌کند. معمولاً بررسی تمام جامعه آماری بنا به دلایل مختلف امکان‌پذیر نمی‌باشد. بنابراین محقق نمونه‌ای از جامعه انتخاب و نتایج آن را به جامعه تعمیم می‌دهد. نمونه زیر مجموعه‌ای از جامعه است که بیان‌کننده ویژگی‌های اصلی جامعه می‌باشد. در هر طرح نمونه‌گیری دو موضوع حائز اهمیت است:

- حجم یا تعداد نمونه که با استفاده از فرمول‌ها و یا جداول آماری بر اساس حجم جامعه آماری و سطح اطمینان مورد نظر محقق تعیین می‌شود.
 - روش نمونه‌گیری یا چگونگی انتخاب تعداد نمونه مورد نظر از جامعه آماری. برای این کار دو دسته کلی روش وجود دارد:
 - نمونه‌گیری تصادفی که در آن هر عضو جامعه شانس مساوی برای انتخاب شدن دارد. این دسته شامل روش‌های نمونه‌گیری تصادفی ساده، سیستماتیک، طبقه‌ای و خوشه‌ای است.
 - نمونه‌گیری غیر تصادفی که در آن ممکن است برخی از اعضای جامعه شانس بیشتر یا کمتری نسبت به بقیه اعضا برای انتخاب شدن داشته باشند. این دسته شامل روش‌های نمونه‌گیری در دسترس، هدفمند (قضاوتی) و... است.
- در تحقیقات پیمایشی و آزمایشی حتماً باید از انواع نمونه‌گیری‌های تصادفی استفاده کرد.
- در تحقیقات کیفی حوزه علوم انسانی که روش‌های تجزیه تحلیل آنها آماری نمی‌باشد می‌توان از نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند استفاده کرد.
- در تحقیقات مدل‌سازی / بهینه‌سازی نیز که در آنها از روش‌های تجزیه و تحلیل آماری استفاده نمی‌شود ممکن است بحث نمونه‌گیری آماری ضرورتی نداشته باشد.

۱۲- روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

در تحقیقات با استراتژی پیمایش و آزمایش حتماً باید به روش‌های مشخص آماری اشاره کرد. این روش‌ها شامل روش‌های توصیفی و استنباطی است. در خصوص روش‌های استنباطی باید با توجه به فرضیات تحقیق به روش‌های مشخصی مانند رگرسیون، معادلات ساختاری و ... ارجاع داد.

در تحقیقات کیفی حوزه علوم انسانی به روش‌های مشخص تحلیل داده‌های کیفی (مثلاً کدگذاری در استراتژی تئوری مفهوم‌سازی بنیادی) اشاره شود.

در تحقیقات مدل‌سازی / بهینه‌سازی ریاضی باید به روش‌های مشخص حل مدل ریاضی شامل مدل‌های قطعی / ابتکاری / فرا ابتکاری اشاره نمود.